

Inhoud

Kaarten 7

Inleiding 15

DEEL I Parijse biografieën 19

Simon Vinkenoog 21

Karel Appel 50

Rudy Kousbroek 86

Corneille 105

Hugo Claus 140

Remco Campert 164

Jan Wolkers 174

Jan Cremer 183

Jacqueline de Jong 202

Mark Brusse 222

Enige Nederlanders
beknopt 241

DEEL II Locaties uitgelicht 253

HOTELS

Hôtel Beauséjour 255

Hôtel de Verneuil 257

Hôtel d'Angleterre 261

Hôtel La Louisiane 263

Hôtel de Flandres 267

Beat Hotel 269

KUNSTACADEMIES

Académie de la Grande
Chaumière 273

Académie du Feu 276

GRAFISCHE ATELIERS

Atelier 17 279

Atelier Pons 281

Clôt, Bramsen et Georges 283

EXPOSITIES EN GALERIES

Musée d'Art Moderne de la Ville
de Paris 286

Galerie Breteau 290

Galerie Colette Allendy 293

Galerie Denise René 297

Galerie du Haut-Pavé 300

Galerie Iris Clert 303

Galerie Maeght 309

Galerie Mathias Fels et Cie 313

Studio Paul Facchetti 316

Galerie Pierre 318

Galerie Rive Droite 322

Gallery Sonnabend 324

BOEKHANDELS

English Bookshop 328
Gibert Jeune en Gibert
Joseph 331
La Hune 333
Shakespeare and Company 336

BIOSCOPEN

Cinémathèque Française 343
Cinéma Accattone 347

BARS

Le Falstaff 351
Le Rosebud 353
Bar Vert 355
Chez Georges 358
Le Mabillon 360
La Palette 362
Old Navy Tabac 365
Café Tournon 366

BRASSERIES EN RESTAURANTS

La Rotonde 369
Café Le Dôme 376
Le Sélect 380
La Coupole 383
La Closerie des Lilas 390
Café de Flore 394
Les Deux Magots 402
Brasserie Lipp 407
Chez Wadja 410
Le Petit Saint-Benoît 413
Le Raspoutine 414

VERTIER

Le Lorientais 416
Club du Tabou 418
Caveau de la Huchette 426
Club Saint-Germain-des-
Prés 428
Club du Vieux-Colombier 430
Club La Rose Rouge 434
Salle Pleyel 437
Le Balajo 439
Le Bal Nègre 440
Le Catalan 443

OVERIGE ONTMOETINGSPLAATSEN

Gare du Nord 448
Rue Santeuil 20 450
Unesco 457
American Center 460
Atelier Jean-Michel Atlan 462
Institut Néerlandais 466

Verantwoording 471

Dank 473

Geraadpleegde literatuur 474

Personenregister 483
Gebouwen- en
locatieregister 496
Straatnamenregister 507

Inleiding

Parijs als hoofdstad van de kunsten; vele decennia lang heeft ze de wereld in die hoedanigheid geregeerd. De locaties in de stad van waaruit dit gezag werd uitgeoefend wisselden. Van 1875 tot 1913 is het vooral het noordelijke suburbje Montmartre dat – in retrospectief welteverstaan, want zich ervan bewust waren weinigen – de touwtjes in handen heeft vanwege een daar aanwezige unieke samenballing van schildertalent.

Vanaf 1900 komt het quartier Montparnasse opzetten. Aanvankelijk hoofdzakelijk als literaire en intellectuele, en al snel ook als artistieke place to be. Vooral door toedoen van de charismatische Picasso. Wanneer hij in 1912 Montmartre verlaat om zich te settelen in Montparnasse, komt tegelijkertijd het artistieke leven daar goed op gang.

Na de Eerste Wereldoorlog krijgt Montparnasse als kunst- en literatuurbastion – ook al heeft het tijdens het interbellum in Berlijn een geduchte uitdager – zelfs iets onaantastbaars. Ook de landing rond 1920 van een luidruchtige kolonie Amerikaanse literaire expatriates draagt daartoe bij. De zogenoemde *Années Folles* kunnen beginnen. De Montparnos, oftewel de harde kern van platzakke kunstenaars uit Montparnasse, propageren het (noodgedwongen geldloze) hedonisme. Gekostumeerde feesten, onstuimige liefdesavonturen en onschuldige extravagantie beleven een wildgroei.

Ondanks de wereldwijde financiële crisis in de jaren dertig, en de daaraan gekoppelde decimering van het Amerikaanse contingent, moet Montparnasse pas door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zijn intussen op ijle hoogte gelegen positie van kunstmekka opgeven.

Van 1945 tot 1960 – minder strenge geesten beweren zelfs tot aan de revolutie in 1968 – is Saint-Germain-des-Prés hét mondiale brandpunt van artistieke attractie, voornamelijk in literaire, filosofisch-intel-

lectuele en muzikale zin. Want op het terrein van de moderne beeldende kunst neemt New York, begeleid door luidruchtig borstgeroffel, rond 1950 de fakkel van Parijs al over. De Franse hoofdstad, na New York nog wel goede tweede, wordt na de oorlog schilderkunstig veelal gekenmerkt door de lyrische abstractie en door het vanuit de Verenigde Staten overwaaiende abstract expressionisme. Net als bij Cobra, dat in de drie jaar van haar bestaan als kunstbeweging internationaal een nagenoeg onopgemerkt leven leidt, hebben de diverse kunststromingen, van welke komaf dan ook, alle de verbeterdrang te breken met vooroorlogse esthetiek. Vooropgezetheid gaat bij veel kunstenaars in de ban, ze willen in hun werk de eigen spontaniteit laten regeren.

Voor de zich in Parijs ophoudende Nederlandse schilders, dichters en schrijvers geldt bovendien dat de uit alle poriën van de stad stromende Amerikaanse jazzklanken hen aansteken. De vrije improvisaties en associaties in deze muziek voeren ook in schilderijen, in poëzie en in proza de boventoon. Zo volgt na de militaire bevrijding ook de artistieke bevrijding; de naoorlogse generatie breekt radicaler en luidruchtiger dan ooit met het verleden.

Wilde je er als artistiekeling in het Parijs van die tijd bij horen, dan moest je toch op z'n minst *rive gauche*, op de linkeroever, wonen of werken. De rechteroever telt in moderne literatuur- en kunstkringen enige tijd minder mee; daar huizen immers de minder modieuze, chiquere galleries, met in hun portfolio overwegend vooroorlogs werk. En veel toonaangevende uitgeverijen zetelen er niet. Nee, in elk geval 'onder' de Seine, en bij voorkeur in het zesde arrondissement, moest je zijn. Daar zitten de hippe galleries, de royaal gesorteerde boekhandels, de invloedrijke uitgeefbastions en de jazzkelders.

Maar toch, een echt quartier in de traditie van bijvoorbeeld Montmartre of Montparnasse, heeft Saint-Germain-des-Prés nooit kunnen worden. Iets te keurig en te bourgeois. Jacques Prévert, die in alle drie de wijken woonde: 'Saint-Germain had geen pindaverkopers én geen hoeren.' (Hij doelde hier onder meer op de rue de la Gaité in Montparnasse, waar het van beide beroepsgroepen wemelde.) Het Saint-Germain van na de oorlog is vooral de plek van een jonge, nieuwe generatie. Een groot deel van de Parijse adolescentie weet zich amper raad met de herwonnen vrijheid. Hun dagen worden ge-

domineerd door koersloze bezigheden, hun nachten door lallen in ledigheid. Maar omdat ook de Parijse intelligentsia, de kunstenaars en de jeugdige Amerikaanse en Franse jazztalenten in Saint-Germain samenkomen, ontstaat er juist daar een aanstekelijke, door vrijheid en vernieuwingsdrang voortgestuwde dynamiek waaraan al spoedig 'de hele wereld' zich wil laven.

In de jaren zestig meldt zich weer een volgende generatie baanbrekers. Een groot deel van deze nieuwe, rond de oorlog geboren, internationale avant-garde beweegt zich richting het Quartier Latin, vanwege de nabije Sorbonne vooral door studenten bevolkt, en ook verder het vijfde arrondissement in, naar het buurtje rond de place de la Contrescarpe. Dit intieme pleintje aan het bovineinde van de volkse rue Mouffetard is in die periode populair bij ontlukende activistische subculturen, zoals de dan min of meer nog elitaire bewegingen Fluxus, de Situationisten en de Nieuwe Realisten. Vanwege de weinig kosmopolitische omgeving heeft de place de la Contrescarpe lange tijd de betekenis gehad van een nagenoeg toeristenloze ontmoetingsplek voor de incrowd.

Panta rhei; creatieve geesten en onafhankelijke denkers zullen altijd weer opnieuw hun eigen, nieuwe hotspots zoeken en bepalen. Alle grote steden weten dat. En Parijs? Natuurlijk is daar allang weer een ander quartier opgestaan. En bijna even natuurlijk is dat niet meer op de linkeroever. De huidige Franse avant-garde spoedt zich de laatste jaren met een grote vanzelfsprekendheid naar de opgehipte straatjes rond de place de la Bastille. Met hun bestudeerd gedrapeerde, en door uitgeharde gel stijf staande haarlokken zullen deze nieuwe hemelbestormers je vanuit een of andere icebar nu toeroepen: vive la rive droite!

Simon Vinkenoog

Van alle in dit boek besproken Nederlanders is Simon Vinkenoog de eerste die zich na de Tweede Wereldoorlog in Parijs vestigde. In september 1948 strijkt hij definitief neer in de stad die hij een maand tevoren aan een korte verkenning had onderworpen.

Wanneer Simon Vinkenoog twintig jaar jong is, heeft hij al een mensenleven achter zich: oorlog getrotseerd, aan razzia's ontkomen, in 1944 een mulodiploma behaald, na de bevrijding diverse slavenbaantjes gehad (hij was onder andere vanaf 1946 twee jaar lang jongste bediende bij de Amsterdamse uitgeverij Querido aan het Singel 262) en enige homoseksuele avonturen beleefd. Bovendien sloot hij in oktober 1946 een gedwongen huwelijk met zijn zwangere vriendin Jenny Lefevre, die hem op 11 april 1947 vader maakte van zoon Robert. Maar in datzelfde jaar was hij alweer druk met echtscheiden.

Vinkenoog zit niet lang zonder vrouw, want korte tijd later schaakt hij de Amsterdamse Judic (Juc genoemd, spreek uit Sjoek) Cohen. Wanneer Juc een erfenisje van twaalfhonderd gulden (zo'n achtduizend euro nu) van in concentratiekampen omgekomen Joodse verwanten toucheert, stelt zij voor van het geld enige maanden in Parijs door te brengen. Vinkenoog reageert enthousiast, hangt een rugzak om en gaat eerst alleen op verkenning uit. Hij wordt gedropt tussen de hoeren in de rue Saint-Denis. Met de verkoop van meegebrachte pakken koffie probeert hij zich in leven te houden, maar de resultaten vallen tegen (aantal stuks verkocht: nul) waardoor hij drie dagen later alweer thuis in Amsterdam is, blut. Toch weet hij het na deze 'studietrip' zeker: ze gaan naar Parijs.

Met Juc – en in gezelschap van de bevriende John Das de Cruijff en diens kleptomane lief Karin, die de Nederlandse justitie wilden ontvluchten – betreedt Vinkenoog in september 1948 het pad naar werkelijke bevrijding. Vinkenoog: 'De bevrijding na de oorlog wás

namelijk geen bevrijding. In Amsterdam gebeurde gewoon niks. Een buitenlander zien was een belevenis: “Weet je wat ik gisteren zag? Een Amerikáán!”

Omdat ze van het legaat van Juc wel een aantal maanden denken royaal te kunnen doorkomen, verdwijnen Vinkenoog en zijn clan naar de stad van de internationale contacten, de culturele deining en de honderden cafés en tientallen jazzkelders. Het artistieke Parijs dus, de eerste stap van wat misschien een wereldreis zou kunnen worden; immers, een langere verblijfsvergunning dan voor drie maanden wordt door de Franse douaneautoriteiten als regel initieel niet afgegeven.

Vinkenoog en Juc pakken in september 1948 de trein op het Amsterdamse Centraal Station, stappen over in Roosendaal en moeten bij de grens voor douanecontrole met koffers en al de trein uit en weer in. Meer dan vijfentwintig gulden per persoon mag er niet aan deviezen uitgevoerd worden dus de twaalfhonderd gulden zitten verstopt. Na een in totaal tien uur durende reis arriveren ze op het Gare du Nord van Parijs. (Hun duistere vrienden dienen douanecontact te ontlopen en kiezen voor een kruip-door-sluip-doormanier van reizen.)

Na aankomst vindt het gezelschap een hotelkamertje in de wijk Clichy, één metrostation van het Gare du Nord, in de rue Riant. En hoewel het straatje zijn naam nadrukkelijk geen enkele eer aan doet, ze zitten in Parijs!

De eerste contacten die de nog niet-roker Vinkenoog opdoet betreffen vooral Amerikanen. Parijs heeft in de vroege naoorlogse jaren een vibrerend klimaat waarin onder meer een cocktail van Amerikaanse jazz en Frans existentialisme de toon zet. De schrijver Albert Camus, de (zojuist overleden) surrealist Antonin Artaud en het fenomeen Jean-Paul Sartre zijn koersbepalend voor de jonge, artistieke voorhoede van de stad. Hoewel (of doordat) hun wereld- en mensbeeld vooral somber is, heeft de atmosfeer, met name gelokaliseerd in en rond Saint-Germain-des-Prés, een enorme aantrekkingskracht op internationale schrijvers. Vooral veel Amerikaanse schrijvers trekken – vaak vanwege hun politiek-linkse signatuur, dan wel homoseksuele geaardheid – naar het vrije, tolerante en broeierige Parijs. Al deze expatriates behoren tot de bohème die Vinkenoog in Nederland zo mist.

Vinkenoog heeft de eerste tijd weinig omhanden. Hij deelt visitekaartjes uit voor een studiofotograaf, maar stopt daar een uur later alweer mee: hij durft de hotels, waar de clientèle gestrikt moet worden, niet in. Niet veel later ontmoet hij in een restaurantje aan de rue Jean Nicot bij toeval een zekere Arie Bergmans. Bergmans, een naar Frankrijk gevluchte Nederlandse dienstweigeraar (hij ontloopt daarmee uitzending naar het toenmalige Nederlands-Indië) hoort Vinkenoog en Juc Nederlands praten en mengt zich in hun gesprek. Bergmans – in latere jaren voorzitter van de plaatselijke Office du Tourisme in het Zuid-Franse Montélimar – blijkt van alle Parijse markten thuis, hij kent goedkope adressen en wijst Vinkenoog op het bestaan van de studentenkaart, die recht geeft op korting bij onder meer maaltijden, drankjes en bioscoopbezoek. Vinkenoog schrijft zich daarop meteen in als *auditeur libre* – een van alle officiële schoolse verplichtingen gevrijwaarde toehoorder bij colleges – voor lessen Jidisch bij de École Nationale des Langues Orientales Vivantes aan de rue de Lille 2.

De hoogblonde en amper Frans sprekende Vinkenoog wordt bij zijn schoorvoetende binnenkomst in het leslokaal opgewacht door een orthodox en stuurs fronsend pijpenkrullengilde. Welkom voelt anders. Daarnaast blijkt de studie veel te hoog gegrepen. Vinkenoog, die zich qua Franse taal beweegt op dramatisch ontoereikend mulo-niveau, volgt er geen les. Wel kan hij de studentenkaart, waar de hele exercitie uiteindelijk om begonnen was, afhalen in de rue Soufflot 20, vlak bij het Panthéon.

Bergmans wijst Vinkenoog verder op de mogelijkheid geld te verdienen door te poseren voor studenten van diverse open, vrij toegankelijke kunstacademies. Vanaf oktober 1948 staat Vinkenoog regelmatig in zijn blote torso in het frisse ateliervertrek van de kunstschilder Fernand Léger aan de boulevard de Clichy 104. Léger drijft op dat adres, en onder zijn naam, sinds medio 1947 een academie waar hij overigens zelf nauwelijks lesgeeft.

Maar er zijn meer academie-opties. Bij veel kunstacademies kunnen modellen zich 's ochtends melden in de hoop te worden uitgekozen. Ook Vinkenoog staat regelmatig in zo'n rij met wachtenden. Hij ligt goed bij de *maîtres d'atelier* van respectievelijk de Académie des Beaux-Arts aan de rue Bonaparte 14 (geen vrije, maar een conventionele en dus gesloten academie), en bij die van de Académie Ju-

lien op de rue du Dragon 31. Maar de grootste werkzekerheid blijkt de open Académie de la Grande Chaumière aan de gelijknamige straat op nummer 14 te bieden, waar de Wit-Russische beeldhouwer Ossip Zadkine doceert. Bij maestro Zadkine (die twee lesateliers bedient, een voor Amerikanen en een voor ‘de rest’) staat Vinkenoog enige maanden lang, tot en met maart 1949, model. Zadkine ziet Vinkenoogs blote, bleke en langgerekte lijf bij voorkeur in de pose van een ‘*vrai Adam*’. Op de Grande Chaumière sluit Vinkenoog een eerste Parijse vriendschap, met de Japans-Amerikaanse beeldhouwer Shinkichi Tajiri.

Tajiri werd in 1923 uit geëmigreerde Japanse (samoerai)ouders in Los Angeles geboren. In de oorlog had hij als zogeheten *nisei*, de benaming voor een *second generation Japanese American*, in Italië aan de kant van de Amerikaanse strijdkrachten meegevochten tegen de Duitsers. (Niet uit overtuiging, maar als een vlucht uit de na de Pearl Harbor-aanval opgetrokken kampen waarin Japanse Amerikanen, zijn familie inclusief, werden opgesloten.)

Ondanks de oorlogsinspanningen van deze niseis bleef na de oorlog de aversie van het Amerikaanse volk tegen de Japanners bestaan, waardoor de ontwortelde Tajiri besloot naar Parijs te gaan. De Amerikaanse overheid faciliteert de ‘oorlogsveteraan’ daar korte tijd op zijn kunstenaarspad met een klein stipendium.

Tajiri, die een ateliertje heeft aan de rue d’Odessa 9, volgt vanaf september 1948 gedurende een jaar Zadkines lessen aan de academie, waardoor hij en Vinkenoog elkaar daar regelmatig treffen.

Ondertussen heeft Juc een baan gevonden bij secretaris-generaal Maurice Kurtz van het onder de Unesco ressorterende Internationaal Theater Instituut, een zojuist opgericht instituut dat huist aan de rue La Pérouse. Juc, die uit de voeten kan in het Frans, Engels en Duits, wordt aangenomen als Kurtz’ secretaresse. Tajiri nodigt Vinkenoog en Juc uit hun eerste kerstfeest in Parijs bij hem thuis in zijn appartement in Neuilly te komen vieren. Jucs legaat is er dan al volledig doorheen gejaagd, en ook daarom zijn dit soort uitnodigingen uitermate welkom. Ze maken er een onvergetelijk feest mee. Vooral de gastvrijheid is een openbaring, gewend als ze intussen zijn geraakt aan de afstandelijke contacten met de xenofobe Parijzenaars. En daarbij, bij iemand binnen waren ze sowieso nog nooit geweest.

1949

De eerste maanden van hun verblijf trekken ze van goedkoop hotelletje naar nog goedkoper hotelletje. Intussen is het besluit genomen om, indien financieel haalbaar, in Parijs te blijven wonen.

Begin 1949 komen Vinkenoog en Juc terecht in een klein logement aan de rue de Courcelles. Daarna regelt Tajiri nieuw onderdak in het Parijse voorstadsje Clamart aan de rue Adèle 2, waar ze samen met Arie Bergmans (hij verblijft in de omgebouwde garage van het huis) en een aantal Amerikaanse kunstenaars in een communevilla, maar wel op een eigen kamer, komen te wonen. Ze zijn intussen gebrouilleerd met hun Nederlandse reisgezellen van het eerste uur; ook in Parijs trekt het ongure koppel zelden grenzen tussen het mijn en dijn.

Juc en Vinkenoog lunchen vaak samen in het goedkope zelfbedieningsrestaurant (een noviteit) van de Unesco op de avenue Kléber. Bij de personeelsuitgang ervan prijkt op het prikbord een advertentie. De Unesco is op zoek naar een hulpkracht op de Service de Distribution van de afdeling Documents et Publications. Tijdens het sollicitatiegesprek trilt Vinkenoog over zijn hele lijf, gespannener is hij in zijn leven niet geweest. Maar de Unesco neemt hem aan en vanaf mei 1949 spoedt Vinkenoog zich elke ochtend per metro vanuit Clamart, via het station Charles de Gaulle-Étoile, naar de avenue Kléber 19. Zijn betrekking op het immense hoofdkantoor van de Unesco biedt, ruim een halfjaar na aankomst, perspectief op een definitieve vestiging in de stad. Een woning, beiden een baantje, een royaal gesorteerd bedrijfsrestaurant: het kon beroerder.

Vinkenoog laat tussen de middag het Unesco-restaurant ook nog wel eens links liggen. Liever steekt hij de straat over, om aan de overkant van de avenue Kléber een sandwich te eten bij de boekhandel van publicist Jean Marabini, met wie hij bevriend raakt.

Twee maanden na zijn indiensttreding als pakknecht wordt Vinkenoog al gepromoveerd tot Documents Special Requests Officer, een zelfstandige archief- en reproductiefunctie. Hoewel hij zijn nieuwe titel onmogelijk met uitgestreken smoel kan uitspreken, zeker niet tegen zijn vrienden, betekent de bevordering een einde aan de bijtende armoede. Vinkenoog heeft nu vastigheid, een salaris en enkele secundaire gerieflijkheden. En dat hij zich nu een slag in de

rondte moet werken, nee. Het verschaft hem de mogelijkheid nogal wat tijd vrij te roosteren voor zijn wezenlijke interesses: literatuur, film, kunst, theater, feesten, ontmoetingen, ontdekkingen; het eigenlijke doel van de hele onderneming. Geen seconde wil hij missen van het Parijse 24-uursritme. Tijdens de vele wandelingen raakt hij verslingerd aan het Île Saint-Louis. Voor Vinkenoog is Parijs een en al rozengeur, behalve dan de wijk van Clignancourt. Daar komt-ie niet graag, niet kosmopolitisch genoeg.

Vinkenoog en Juc verhuizen datzelfde jaar nogmaals, maar blijven in Clamart. Aan de avenue Victor Hugo 121, vlak bij de rue Adèle, vinden ze een petieterig huis met achter- en voortuintje. Daar tekent en schildert Vinkenoog wat kunstwerkjes, waarmee hij op 15 oktober deelneemt aan de Salon Les Surindépendants, die gehouden wordt op het Parc des Expositions bij de Porte de Versailles. Vinkenoog exposeert vier kleine doeken, met Franse titels.

Eind 1949 worden zijn Unesco-werkzaamheden Vinkenoog bijna fataal. Doordat hij (met door hemzelf ingepakte verslagmappen en catalogi) steeds heen en weer loopt tussen zijn werkplek in de warme Unesco-kelders en de buiten in de snijdende kou opgestelde transportauto's loopt hij een pleuritis op. Het frêle lijf blijkt zo'n zes maanden rust te moeten houden. De gedachte aan doorlopende Unesco-salariëring is daarbij overigens geruststellend.

1950

De laatste maand van zijn ziekte kuurt Vinkenoog in het Zwitserse plaatsje Gudo, tussen Locarno en Bellinzona in het kanton Ticino (Tessin). Tijdens deze gedwongen retraite leest hij in de heilzame berglucht van Gudo tientallen boeken, en neemt van alles tot zich: van Comte de Lautréamont, Antonin Artaud, Arthur Rimbaud en André Breton tot Isidore Ducasse en Maurice Nadeau. En ook Albert Camus' dagelijkse bijdrage aan de verzetskrant *Le Combat* spelt hij. Vooral het surrealisme, veel meer nog dan het modieuze existentialisme, bekoort de patiënt hevig. Het innerlijke, het wonderlijke, het kosmopolitische, die dingen, Die Dingen! Het borrelt en gist in zijn hoofd. Na het consumeren van al die uitdagende teksten wil hij-zelf ineens ook 'dingen zeggen' en voelt hij aandrang tot publiceren.

Waarover? Ja Jezus, over zijn angsten, haat, zelfmoord, en meer van dergelijke emoties. En ook over literatuur en poëzie, en over de literaire en artistieke ontwikkelingen in het verre Nederland. Maar, publiceren waarin? Hij heeft dan weliswaar al enige kleinere publicaties weten te regelen in enkele Nederlandse literaire tijdschriften, waaronder Ferdinand Langens *Ad Interim* en (het later met *Ad Interim* gefuseerde) *De Gids*, en ook heeft hij gedichten in *Podium* (waaronder in september 1949 zijn eersteling 'Afrekening') gepubliceerd, maar hij ziet daarin niet direct een platform voor zijn nieuwe ambities. Vinkenoogs zielenroerselen? Te particulier.

In Gudo ontstaat dan ook zijn voornemen over te gaan tot het oprichten van een eigen tijdschrift. Hoewel hij op zijn werk zo'n uitga-ve misschien wel zou kunnen vermenigvuldigen, kiest hij uiteindelijk voor het drukkerijtje Imprimerie Rotaphot aan de rue Ballu. Voor een pittige tienduizend oude francs (veertig euro) krijgt hij daar tweehonderd ongevouwen exemplaren van acht pagina's.

In april 1950 introduceert hij, hoewel nog steeds niet volledig hersteld, het eerste nummer van zijn blad *Blurb*. In de eerste uitgave, oplage 141 stuks, zet hij zich af tegen de groep van *Reflex*, het orgaan van de Nederlandse experimentele groep, bestaande uit jonge schilders en dichters. *Blurb* moet provoceren, aftasten, een gevecht zijn, standpunten toetsen, kortom een levenshouding communiceren. Maar, zo vindt Vinkenoog, alleen bij de gratie van reacties, bijval dan wel afkeuring, kan zijn *Blurb*-bezieling overeind blijven. Het eerste nummer typt hij eigenhandig vol. Nummer twee en drie ook. Op 1 juni 1950 hervat Vinkenoog zijn werkzaamheden bij de Unesco, maar pas in juli is hij zijn ziekte helemaal te boven. In die maand verschijnt het derde nummer van *Blurb*.

Vanuit Clamart verhuizen Vink en Juc naar de wijk Clichy, waar ze in de zomer van 1950 een appartement kunnen betrekken aan de verkeersdrukke boulevard Jean-Jaurès 21, net buiten de Boulevard Périphérique. De ruime woning op de vierde verdieping, met een aantrekkelijk uitzicht op Montmartre, huren ze met behulp van het woningbureau van de Unesco en dankzij hun beider vaste Unesco-salarissen.

Eenpitter Vinkenoog verstuurt zijn *Blurb* ondertussen gratis en ongevraagd naar enige tientallen adressen, hoofdzakelijk in Nederland. Indien een ontvanger zich 'abonneert', blijft Vinkenoog het

blad gratis toezenden. Na het tweede nummer neemt de jonge dichter Hans Andreus een abonnement. Hoewel Andreus het blaadje matig vindt, ontwikkelt hij sympathie voor de initiatiefnemer.

De door Vinkenoog gewenste reacties op zijn eigen blad komen intussen los, hoewel inhoudelijk anders dan gehoopt: 'Een van de meest aanstellerige en impotente blaadjes die wij ooit in handen kregen. *Blurb* is een prul. En alles wat prullig is is jammer. Het ergste is dat de heer Vinkenoog bijzonder slecht Nederlands schrijft. Waartoe? Waartoe?' aldus een anonymus in het literaire tijdschrift *Mandrill*.

Een Amsterdams Leidsepleinvriendje uit de jaren veertig, Hans Gabriëls, informeert Vinkenoog die nazomer over het bestaan van *Braak*, een literair tijdschrift in Nederland op initiatief van een zekere Rudy Kousbroek en Remco Campert. Het eerste nummer van *Braak* is een maand na het eerste nummer van *Blurb* verschenen. Campert en Kousbroek enerzijds en Vinkenoog anderzijds, weten niets van elkaars bijna synchroon ontplooid initiatieven.

Vinkenoog schrijft Campert en Kousbroek daarop een brief waarin hij meldt hen graag te ontmoeten zodra hij in Amsterdam is. Wanneer Vinkenoog in september 1950 – *Blurb* 4 is intussen in voorbereiding – tijdens een *home leave* van de Unesco enkele dagen in Amsterdam is, loopt hij bij zijn voormalige stamcafé Eylders in de Korte Leidsedwarsstraat Rudy Kousbroek en Remco Campert tegen het lijf. Campert, in een opzichtig rood jasje gehuld, die wist dat Vinkenoog naar Amsterdam zou komen, raadt bij het zien van de initialen S.V. in zijn ring: jij bent Simon Vinkenoog?! Tijdens datzelfde bezoek aan Amsterdam maakt Vinkenoog persoonlijk kennis met Hans Andreus.

Vinkenoog woont al ruim twee jaar in Parijs wanneer hij op zaterdag 21 oktober 1950 in het in de banlieu gelegen voorstadje Suresnes-sur-Seine Karel Appel ontmoet, die enige weken eerder ook voor een enkele reis Parijs had gekozen. Vinkenoog kende Appels vriendin Tonie Sluyter al sinds de oorlogsjaren. Het contact komt dan ook via haar tot stand, waarna Vinkenoog en Juc een kennismakingsbezoek afleggen in Suresnes. Appel 'kampeert' er tijdelijk in een vochtig tuinhuisje. Bij die gelegenheid ontmoet Vinkenoog ook Corneille, die er eveneens verblijft. Corneille en Vinkenoog liggen elkaar goed. En omdat Corneille zegt al een paar nachten slecht te kunnen slapen, het er 's nachts koud is en hij niet meer heeft dan een slaapzak, volgt

nog datzelfde weekend een korte logeerpartij van Corneille aan de boulevard Jean-Jaurès. Via Corneille maakt Vinkenoog vervolgens kennis met Hugo Claus, van wiens eruditie hij zeer onder de indruk is. Vinkenoog: 'Op een dag in oktober 1950 nam Corneille Claus mee naar mijn huis. Claus wist alles al. Die had zoveel gelezen, zoveel films gezien. Die had zich al bevrijd.'

Vinkenoog ontvangt van Hugo Claus zijn nog onuitgegeven roman-debuut *De Metsiers*, en ook zijn eerste dichtbundeltjes, die een verpletterende indruk op hem maken. Hij laat Claus, en ook zijn nieuwe Nederlandse vrienden, vervolgens graag in *Blurb* publiceren.

In het vierde nummer, dat op 15 oktober 1950 verschijnt, kent *Blurb* voor het eerst een aantal (onbezoldigde) medewerkers; Hans Andreus en Remco Campert publiceren ieder een gedicht. Diezelfde maand logeren Gerrit Achterberg en zijn vrouw Cathrien van Baak bij Vinkenoog, evenals Rudy Kousbroek, die zojuist in Parijs is aangekomen om op zoek te gaan naar eigen woonruimte.

Appel en Corneille vinden korte tijd later een geschiktere behuizing, in de stad aan de rue Santeuil. Omdat ze zelf hun atelier-tjes in de ruimte moeten aanbrengen leent Vinkenoog daartoe aan Appel zijn hamer en zaag ('nooit teruggekregen'). Vinkenoog heeft er een aanloopadres bij.

Behalve via *Blurb* correspondeert Vinkenoog vanaf 1950 veelvuldig rechtstreeks met dichtend en schrijvend Nederland; onder anderen met Paul Rodenko, met Jan Hanlo en ook met de Utrechtse dichter Ad den Besten onderhoudt hij een intensieve briefwisseling. Uit de aanmoediging van de laatste vloeit Vinkenoogs officiële entree als dichter voort. In november 1950 debuteert hij met de dichtbundel *Wondkoorts*. De publicatie wordt uitgegeven als nummer 8 van de poëzieserie 'De Windroos', die onder redactie staat van Den Besten. *Wondkoorts*, dat redelijk goede kritieken ontvangt, wordt later algemeen gezien als een van de eerste echte Vijftigers-bundels.

In december ontvangt Vinkenoog Lucebert, waarna de gastheer de muren van het appartement met tekeningen van zijn logé behangt, naast de vele affiches en foto's die er al hingen. Ook Gerrit Kouwenaar, tekenaar Opland (pseudoniem voor Rob Wout) en Cees Nooteboom komen op bezoek. 's Avonds, na Vinkenoogs thuiskomst van de Unesco, lezen ze elkaar hun die dag geschreven gedichten voor en luisteren ze op de koffergrammofoon naar de

langspeelplaten van hun helden Billie Holiday, Frank Sinatra, Django Reinhardt en Louis Armstrong.

Juc Cohen is acht jaar ouder dan Vinkenoog, en wil onderhand wel eens trouwen, ook om van haar (naar eigen zeggen 'onhandige') Joodse achternaam af te komen. Ze noemt zich overigens om die reden ook al een tijd geen Cohen maar Chrispijn, naar haar moeder. En zo begint Vinkenoog in december 1950 aan zijn tweede huwelijk. Voor een kort huwelijksreisje rond Kerstmis staat Wenen op de verlanglijst, maar het paar is bang gemaakt door berichtgeving over een mogelijke Russische inval in die stad. Het wordt Londen.

Rudy Kousbroek en Remco Campert (die zich intussen in Parijs bij zijn kompaan heeft gevoegd) passen gedurende Vinkenoogs huwelijksreis op het appartement – met graagte trouwens, de twee vrienden vernikkelen in een onverwarmd hotelletje –, zodat eind december 1950 de redacties van *Blurb* en *Braak* kortstondig onder hetzelfde dak huizen. *Blurb* 5 was even tevoren die maand verschenen, met onder meer de eerste bijdragen van Corneille en Hugo Claus. Vinkenoog noemt het 'de gezellige winter van 1950'.

Ter gelegenheid van het nieuwe jaar 1951 fabriceren Simon Vinkenoog en Corneille in een oplage van 60 stuks een gezamenlijke nieuwjaarskaart: hun 'Driehoogballade' is een in poëzietekst vervatte nieuwjaarswens van Vinkenoog, met tekeningen van Corneille.

1951

Het pand aan de rue Santeuil wordt de ontmoetingsplek bij uitstek voor de Hollandse kliek in Parijs. Ook Vinkenoog is er vanaf het begin kind aan huis: 'Je was even één, omdat je een vijandige of niet-begrijpende buitenwacht had.' Vaak gaat hij langs voor een babbel of leest hij er een krant. Ook kijkt hij er vaak naar de nog natte schilderijen, en verzint er titels bij. Vinkenoog brengt voor de nagenoeg inkomenloze schilders behalve nummers van *Blurb* vanaf zijn werk stapeltjes blanco papieren en ongebruikte kartonnen omslagen mee, waarvan de maagdelijke achterkant bruikbaar is om op te tekenen en schilderen. Ook koopt hij voor honderd gulden een schilderij van Karel Appel. De armlastige schilder is ermee verguld, en staat Vinkenoog toe in vier maandelijks termijnen te betalen. (Begin jaren

zestig zit Vinkenoog wegens belastingschuld zelf in geldnood en verkoopt hij het doek voor vierduizend gulden. Hetzelfde werk wordt eind jaren tachtig bij Christie's geveild voor 95 000 Engelse ponden.)

Na *Blurb* nummer 6 van begin februari 1951 krijgen veertig abonnees een schriftelijke waarschuwing van Vinkenoog: 'Als u niets laat horen wordt toezending gestaakt.' Vinkenoog verkneukelt zich al bij een mogelijk vooruitzicht op een grote, verontrust getoonzette respons. Maar de oogst valt niet mee: slechts acht liefhebbers reageren.

Het contact met Hans Andreus, redacteur van het poëzietijdschrift *Podium*, wordt intussen intenser. Wanneer Vinkenoog op 17 maart 1951 weer eens in Amsterdam is, wacht Andreus hem buiten het Centraal Station op, waarna Andreus Vinkenoog meeneemt naar zijn souterrain aan de Stadhouderskade 95. Al herhaalde malen had Vinkenoog Andreus per brief (tevergeefs) uitgenodigd om eens bij hem te komen logeren. Andreus' chronische geldgebrek blijkt de nare hobbel, maar Vinkenoog biedt hem voor dat voorjaar opnieuw gratis logies aan.

Tijdens ditzelfde bezoek aan Amsterdam ontmoet Vinkenoog bij toeval – hij heeft in het journalisten- en schrijverscafé Scheltema aan de Nieuwezijds Voorburgwal een afspraak met de Jan Jacob Slauerhoff-expert Kees Lekkerkerker – Alexander A.M. Stols. Stols, typograaf en tevens een deftig uitgever van Nederlandse literatuur en poëzie, had eerder in *Blurb* 6 de verbolgen verhalen van Vinkenoog gelezen over een in (het behoudende, gezaghebbende) *Elseviers Weekblad* van 22 november 1950 gepubliceerde poëzie-enquête. Uit die enquête kwam naar voren dat het Nederlandse poëzie-establishment (onder aanvoering van dichter/criticus Bertus Aafjes en Stols zelf) niets op heeft met de moderne dichtkunst die juist Vinkenoog en een aantal andere dichters van die ontwortelde jonge garde zo voorstaat. Sterker nog, dat de gevestigde orde die hele ondergrondse poëzie het liefst bij het grof vuil zet. Stols reageert bij Scheltema daarop met: 'Wel, mijnheer Vinkenoog, als die jonge dichters dan inderdaad de moeite zijn, stel dan maar eens een bloemlezing van ze samen.'

Op 26 maart 1951, paasmaandag, reist Hans Andreus, uiteindelijk voor het aanbod gezwicht, samen met de Vinkenoogs per trein naar de in grijze plensregen gehulde lichtstad. (Juc was 22 maart ook naar

Amsterdam overgekomen, voor een feestje aan de Van Eeghenlaan 7b bij Bert Schierbeek, en reisde nu weer mee terug.) Andreus slentert overdag verloren over de drijfmatte boulevards, terwijl vriend Vinkenoog gewoon naar zijn werk moet. De avonden zijn interessanter vanwege de chaotische gesprekken; zeker Andreus geeft zich in de discussies niet gaarne gewonnen. Daarnaast is Vinkenoog druk met het samenstellen van het zevende nummer van *Blurb*, en bereidt hij de bloemlezing voor.

Het Parijse verblijf van Hans Andreus, oorspronkelijk bedoeld voor een paar weken, loopt uit. In het zelfbedieningsrestaurant van de Unesco ontmoet hij namelijk op 10 april 1951 een collega van Vinkenoog, de secretaresse Odile Lienard. Het is liefde op het eerste gezicht, en omdat Vinkenoog en Juc in de verhuisrotzooi zitten – zij betrekken per 15 april 1951 een nog weer ruimer appartement op de derde etage aan de rue de Duras 7, *cour*-zijde (de binnenplaats bij veel Parijse gebouwen), in een zijstraatje van de chique rue du Faubourg Saint-Honoré – checkt het verse stelletje in bij een goedkoop hotel aan de rue Saint-Placide. Samen met een heuse Française in de anonimiteit van een Parijs' hotel, het besef alleen al doet Andreus' bloed tot het kookpunt stijgen. Zijn zelfverklaarde viriliteit, zo ervaart de naar adem happende Lienard ter plekke, blijkt geen grootspraak.

Het laatste officiële nummer van *Blurb*, nummer 8, verschijnt op 1 juni 1951. Ondanks de inzet en inbreng van medewerkers als Corneille, Remco Campert, Hugo Claus, Jan Hanlo, Willem Frederik Hermans, Hans Andreus, Paul Rodenko en (de een jaar eerder overleden) Hans Lodeizen, stopt Vinkenoog ermee. Het kost allemaal te veel tijd, energie en ook geld. De oplage van het immer 8 pagina's tellende krantje was intussen namelijk opgelopen tot zo'n 300 exemplaren. Zelf formuleert Vinkenoog het verscheiden van zijn spreekbuis officieel aldus: 'Gestopt wegens een teveel aan tijdrovende belangstelling.'

Het huwelijk tussen Juc en Simon Vinkenoog is geen lang leven beschoren. Half juni 1951, na nauwelijks een halfjaar getrouwd te zijn met de rijpere vrouw van wie hij zoveel levenslessen inhaleerde, is het alweer uit met de pret. Vinkenoog wordt namelijk onbedaarlijk verliefd op de mysterieuze Ferdina (Ferdie) Jansen. Terwijl Juc voor een theatercongres in Oslo is, beleeft Vinkenoog een authentieke coup de foudre. Hij verlaat Juc, en hun appartement aan de rue de Duras, om eind juni met Ferdie voor korte tijd het hotelletje Le

Vieux-Colombier in de gelijknamige straat te betrekken. Begin juli verhuizen ze naar het naburige Hôtel de Verneuil. In de Verneuil zitten op dat moment ook Hugo Claus en zijn Elly Overzier. En op 17 juli maken Hans Andreus en Odile Lienard het feest compleet door kamer 13 te boeken in ditzelfde hotel. In september 1951 komt uit de gezamenlijke hotelpret de uitgave voort van een dichtbundeltje van de drie vrienden, aangevuld met Remco Campert, dat ze laten drukken door Rotaphot.

Die zomer van 1951 komen Vinkenoog en Stols elkaar weer tegen, nu in Parijs wanneer Stols door de Unesco wordt aangezocht om vanaf november 1951 als Technical Assistance Expert een drukkerij in Equador op poten te helpen zetten. De datum waarop Vinkenoog zijn bloemlezing moet inleveren nadert; hij moet een keuze gaan maken uit dichters en laat zich daarbij leiden door zijn persoonlijke smaak. Vinkenoog neemt werk van praktisch zijn gehele vriendschaar in de bundel op. Hans Andreus, Remco Campert, Gerrit Kouwenaar, Hugo Claus, Jan Elburg, Jan Hanlo, Lucebert, Paul Rodenko en Koos Schuur zijn de gelukkigen. En ook, postuum, Hans Lodeizen. Karel Appel en Corneille zijn de illustratoren. En ja, Vinkenoog, die niet alleen samensteller is maar ook de inleiding schrijft, kiest toch ook werk van zichzelf.

De bundel krijgt als titel *Atonaal*. De eerste druk verschijnt in oktober 1951, in een oplage van 500 exemplaren. De persoonlijke keuze van Vinkenoog in die eerste druk markeert de opkomst van de Beweging van Vijftig, of kortweg de Vijftigers. *Atonaal* gaat de geschiedenis in als de eerste officiële bloemlezing van de Vijftigers. De als zodanig geëtiketteerde 'beweging' herbergt een groep jonge, vrijdenkende individuen die alle bestaande, oude poëzie omstandig morsdood verklaren, en er zelf een associatieve, uitbundig primaire, en een voor die tijd dus revolutionaire manier van dichten op na houden.

De uitgave blijkt, in retrospectief, een mijlpaal in de beginnende aanvaarding van moderne poëzie. Gladjes verloopt dat proces niet. Het werk van de Vijftigers leidt tot heftige polemieken. Bertus Aafjes schrijft in *Elseviers Weekblad* hoekige recensies met koppen als 'De God van Kloos is dood; ss de poëzie binnengemarcheerd'. De kritieken verhinderen niet dat in november *Atonaal* in tweede druk verschijnt.

Maar het gewicht van de Vijftigers moet niet overschat worden, vindt mede-Vijftiger Gerrit Kouwenaar vele jaren later. ‘Ach, die Vijftigers, dat is een jeugdfasetje geweest. We waren niet meer dan een bij elkaar geharkt groepje. De kwaliteit van de meesten van ons werd pas later waargemaakt.’ Bertus Aafjes heeft achteraf gezien natuurlijk zelf mede aan de wieg gestaan van de Vijftigers; een idealere voedingsbodem voor groepsvorming dan het opstaan van een gemeenschappelijke vijand is er immers niet.

1952

Na vanaf eind december 1951 samen met Ferdi twee weken in Nederland te zijn verbleven – ze bezoeken onder anderen in Den Haag de beeldhouwster Lotti van der Gaag, die als rue Santeuil-bewoonster ook over is voor de feestdagen – maakt Vinkenoog zich op voor weer een nieuwe Parijse woning. Op 15 januari 1952 betreft hij, weer met enige hulp van de Unesco, een ruime etage op de achtste verdieping aan de boulevard Garibaldi 47. Langs het statige pand glijdt, over rails op hoge ijzeren pilaren, de metro voorbij van en naar het station Sèvres-Lecourbe, op nog geen tweehonderd meter. Met Ferdi aan zijn zijde lacht het leven hem toe. Nieuw huis, nieuwe liefde en een vast inkomen. Maar hoewel hij zijn rekeningen kan betalen, is een exuberant uitgavenpatroon uitgesloten. Regelmatig eet hij bij La Petite Source, een ordinaire doch fameuze frites- en frankfurtertent aan de boulevard Saint-Germain 130, of in het overdekte gedeelte van het ernaast gelegen zijstraatje in de cour du Commerce Saint-André bij het restaurantje Chez Jean, waar voor 35 cent spaghetti (aan voornamelijk de arbeiders van enige belendende drukkerijtjes) wordt geserveerd. Vinkenoog zit er graag na een bezoek aan café Le Mabillon of aan het sigarettenbarretje Old Navy Tabac. Hij is sowieso vaak in Saint-Germain te vinden, mede vanwege de hoge boekhandeldichtheid. Bij de boekhandels La Hune en le Divan legt Vinkenoog veelvuldig kijken-niet-kopen-bezoekjes af, of doorwroet hij het aanbod van de bouquinisten langs de nabije rivier de Seine.

Het toenmalige La Petite Source, rechts van de boog, voor de ‘vette bek’
avant la lettre.

Voor het organiseren van feestjes is wél altijd ruim budget. Vinkenoog, een genereuze feestneus, organiseert in zijn appartement regelmatig blijgeestige bijeenkomsten en ongeremde partijen. Met zijn geestdriftige karakter is hij de bindende kracht in de heterogene groep Hollandse schrijvers en kunstenaars. Ook Siep van den Berg – geometrisch abstract kunstenaar die voor tekenlessen een aantal weken in Parijs verblijft – is eens te gast op zo’n feest bij Vinkenoog. Van den Berg arriveert samen met Corneille en echtgenote Henny Riemens aan de late kant: ‘Er waren allerlei nationaliteiten: Amerikanen, Fransen, Nederlanders. Het was toch wel een gekke wereld

voor mij, boerenjongen uit Groningen. In een aantal kamers waren de deuren uit de scharnieren gelicht en in plaats daarvan waren gordijnen opgehangen. In elke kamer was wel een groepje mensen. Ik zat met Corneille en zijn vrouw op een divan in een van die kamers, en er waren nog wat gasten in het vertrek, komt daar een vent op ons af en die vraagt of we op willen donderen, want hij wilde even neuken!’

Na de officiële breuk met Juc, die een lange procedurele nasleep kent, is het geluk met Ferdi compleet en zet Vinkenoog zich schrap voor het langebaanwerk: er moest maar eens een roman uit zijn vingers komen, vindt hij. Vanaf het voorjaar van 1952 werkt hij een jaar lang, dagelijks een uur, in een zijkamertje van zijn nieuwe appartement op de tikmachine aan wat zijn prozadebuut moet worden.

Mede dankzij zijn vroegere werkrelatie met directrice Alice von Eugen-van Nahuys, weet Vinkenoog dat jaar zijn tweede dichtbundel, *Land zonder nacht*, bij uitgeverij Querido gepubliceerd te krijgen. Zijn productiviteit is sowieso opmerkelijk. Hij kan alleen in de avonduren schrijven. In december 1952 voltooit Vinkenoog het epische gedicht ‘Heren Zeventien, Proeve van waarneming’. (Pas in de winter van 1953 wordt het gedicht, met een tekening van Lucebert op het omslag, uitgegeven door Stichting De Beuk.)

1953

De jaarwisseling 1952-1953 vierden Vinkenoog en Ferdi bij hun in Parijs wonende Zuid-Afrikaanse vriend Jan Rabie en zijn vrouw, de Schotse kunstenares Marjorie Wallace, in hun woonatelier aan de rue de la Tombe-Issoire. Ondanks het mooie begin van het nieuwe jaar en de kordate voornemens slaat de narigheid al snel toe: op een ochtend in februari betrapt Ferdi Simon in bed met de half-Surinaamse Noni Lichtveld. Zij is in Parijs om aan het Syndicat des Décorateurs de Théâtre een tekenopleiding te volgen. De lichtzinigheid komt hem duur te staan, want Ferdi Jansen vertrekt meteen. Ze vlucht naar gemeenschappelijke vriend Shinkichi Tajiri, die zijn bedrogen leerling met open armen ontvangt. (Ferdie volgde al langer beeldhouwlessen bij Tajiri.) In zijn kleine tuinatelier, op de cour achter het restaurantje Chez Wadja aan de rue de la Grande

Chaumière, heeft ze voorlopig onderdak. Dat opvangen van Tajiri geschiedt overigens met volle overgave, want de twee worden verliefd. Nauwelijks een maand na de heterdaad zijn Tajiri en Ferdi al onafscheidelijk. (Tajiri en Ferdi vertrekken in 1956 naar Amsterdam, trouwen in 1957, krijgen twee dochters, verhuizen in 1962 naar een kasteel in het Limburgse Baarlo, waar Ferdi in 1969 op 42-jarige leeftijd door een ongeval in huis om het leven komt.) Vinkenoog is na het definitieve verlies van zijn 'grote liefde', en uitgekend aan Tajiri, zijn Parijse vriend van het eerste uur, gebroken. Een solitair en dolend amoureuus tijdvak dient zich aan.

Het manuscript van zijn eerste roman is intussen gereed. In maart 1953 levert hij het met vertrouwen in bij Querido. Maar hij ontvangt zijn modern getoonzette bundel papier retour, vergezeld van een ontmoedigend begeleidend schrijven. 'Knoeikoek, en herschrijven' luidt het straffe oordeel van de Querido-redactie.

Hij is gedesillusioneerd, maar denkt nog niet aan een andere uitgever. Totdat Willem Nagel, criminoloog, schrijver en een fervent Parijsbezoeker, Vinkenoogs manuscript onder de aandacht brengt van De Bezige Bij.

Op maandag 4 mei 1953 verlaten Hans Andreus en Lienard, na twee jaar, Parijs. Vanuit Hôtel de Verneuil gaan ze eerst naar de place de la République, om daarvandaan per vrachtauto op de bonnefooi koers te zetten richting Zuid-Frankrijk. Na wat omzwervingen strijken ze die zomer neer in Rome, waar ze even later de intussen ook naar die stad verhuisde Elly en Hugo Claus tegenkomen. Vinkenoog voert vanuit Parijs met beide vrienden een permanente correspondentie.

Tot aan zijn vertrek verzorgde Andreus maandelijks Parijse brieven voor het door Adriaan Morriën in 1946 opgerichte *Litterair Paspoort*, een tijdschrift over het buitenlandse boek. Vinkenoog, die in het voorjaar van 1953 enkele journalistieke artikelen gepubliceerd krijgt in *De Groene Amsterdammer*, neemt daarna, medio 1953, op verzoek van Morriën (die op dat moment al zo'n zeven jaar lang enig redacteur is), Andreus' taak bij *Litterair Paspoort* over. Ruim drie jaar lang zal Vinkenoog vervolgens de Nederlandse lezers van het uitbundige Parijse cultuuraanbod op de hoogte houden. In het Théâtre de Babylone aan de boulevard Raspail 38 bezoekt hij daartoe in januari 1953 het (door Roger Blin vanaf 4 januari 1953 aldaar geregisseerde) theaterstuk *En*

attendant Godot. De voorstelling van Beckett, favoriet schrijver van Vinkenoog, is verplichte kost. Hetzelfde geldt voor nogal wat bioscoopfilms, waaronder vooral die in de Cinématèque, met haar onbedaarlijk grote aanbod. En ook loopt Vinkenoog voortaan stelselmatig exposities af. In juni 1953 meldt Vinkenoog zich op de rue Bonaparte 47, waar Galerie Jean Loize een tentoonstelling heeft over Alfred Jarry, de surrealistische toneelschrijver *avant la lettre*.

Een aantal van Vinkenoogs vaste cafés bevindt zich in Saint-Germain-des-Prés, waar hij behalve Le Mabillon vooral ook Le Tournon aan de rue de Tournon bezoekt. Le Tournon is min of meer zijn 'werkterrein'. Vinkenoog drinkt er, net als overal, zijn vertrouwde pineau of pastis en discussieert er over Engelstalige tijdschriften met onder anderen Alexander Trocchi, een zonderlinge Schotse beatnikschrijver, en met de Amerikaan George Plimpton, een ietwat elitair baasje dat vanaf 1953 uitgever is van *the Paris Review*.

Met vrienden loopt Vinkenoog op de vrije zaterdagen vernissages af. Galerie in en galerie uit, om aan het eind van die middagen te bezwijken voor de lokroep van de cafés Le Dôme en Le Sélect in Montparnasse. Langzaamaan verschuift het alcoholische brandpunt weer wat terug van Saint-Germain-des-Prés naar het voor de oorlog zo populaire Montparnasse. Ook brengen zijn culturele zwerftochten Vinkenoog bij de Hallen, (tot en met 1969) het voedselhart van de stad, en door Émile Zola ooit omschreven als *Le Ventre de Paris*, de buik van Parijs. Bij een kop goedkope uiensoep in een oud restaurantje naast de Hallen komt Vinkenoog voor het eerst in aanraking met softdrugs. Hij krijgt een stickie aangeboden. Argwanend weert hij de geste af, maar informeert bij de gever wat dat spul precies met iemand doet. 'Cowboy-tobacco, rook maar,' krijgt hij te horen en Vinkenoog wordt high. Even later maakt hij kennis met de Nederlandse kunstenaar Martin Engelman, die niet ver van de Hallen woont, aan de rue de Rivoli 33 op 6 hoog.

Op het liefdesvlak is Vinkenoog nog steeds desperaat. Het al vele maanden durende vacuüm dat Ferdi achtergelaten heeft, vult hij op met bioscoopafspraken met Noni Lichtveld en met wat geflirt in de marge. Hij laat daarbij zijn hunkerende oog zelfs vallen op de zesentwintig jaar oudere publiciste/schrijfster Josepha Mendels. Vrijgezel Mendels, die met haar zevenjarig zoontje (vlak bij de rue Santeuil) de bovenste verdieping van een armetierig pandje aan de rue Mouffe-

tard 78 bewoont, ziet op haar beurt wel wat in het groene blaadje. (Vinkenoog schrijft in een brief in maart 1953 aan Hugo Claus over Mendels, die door Claus daarop in zijn antwoord van 22 maart 1953 omschreven wordt als Vinkenoogs 'Mouffetardmuze'.)

Om de eenzaamheid tegen te gaan organiseert Vinkenoog thuis soirees. Op 26 juni ontvangt hij op zo'n avond Remco Campert, Karel Appel met zijn Tonie, Rudy en Ethel Kousbroek, en Josepha Mendels. Iedereen dronken, veel gelachen, maar 's ochtends is hij weer alleen. Samen met Ed van der Elsen helpt Vinkenoog Mendels nog met haar verhuizing, naar de rue Trétaigne 9, maar de amourette verzandt. Hij vindt haar met haar 51 jaar uiteindelijk toch te oud.

In alle leegte bieden zijn baan en het schrijven enig soelaas. Bovendien betoont Vinkenoog zich vanachter zijn Unesco-bureau een onvermoeibare brievenschrijver. Brieven die hij in de baas z'n tijd typt. Ook onderhoudt hij als een verbindingsofficier de contacten met de Parijse kolonisten, evenals met degenen die Parijs inmiddels hebben verlaten. Het is allemaal prachtig, maar het blijft surrogaat. Zijn vrijgezelle rondneukleven voelt voor de vereenzaamde Vinkenoog als een juk, zelfbeklag domineert. Maar na een aantal kille 'ontmaagdingen' (waarover hij aan Hugo Claus per brief verslag doet in juli 1953) volgt dan toch een nieuwe romance. Vanaf de laatste week van augustus is de Nederlandse Elsetine den Daas zijn vriendin.

Midden oktober 1953 krijgt Vinkenoog Hugo Claus enige dagen te logeren, wanneer die overkomt omdat op 4 november een toneelstuk van zijn hand in het Paleis voor Schone Kunsten van Brussel wordt opgevoerd. Vinkenoog laat het toneelstuk lopen, want Elsetine brengt de eerste week van november haar herfstvakantie met Vinkenoog door aan de avenue Garibaldi (door Ed van den Elsen in een expliciete uitvoering vastgelegd op foto). Hun relatie blijkt er al snel een uit de categorie duwen en trekken, en houdt slechts een paar maanden stand. (Ed van der Elsen ('Parijs rook zo lekker,' zei hij) woont van 1950 tot en met 1954 in Parijs, waar hij met vrije fotografie en losse opdrachten in leven probeert te blijven. Hij woont achtereenvolgens aan de rue des Martyrs, in oktober 1950 in de rue de la Comète 17, en daarna langdurig in een hotelletje aan de rue Guisarde 12 (waar hij de beschikking heeft over een doka). Ten slotte trekt hij in bij zijn Hongaarse (eveneens fotografe-

rende) vrouw Ata Kando aan de rue de Brancas 34 bis, in het Parijse voorstadsje Sèvres. Eind 1954 verlaat Van der Elsen Parijs en keert hij terug naar Amsterdam. Zijn huwelijk loopt uit op een scheiding en Kando neemt, met medeneming van de kinderen, de benen naar Hongarije.)

Op 7 november stapt Vinkenoog in het Gare du Nord op de trein naar Brussel, om samen met Claus een week in België – waarin ze Cobra-schilder Jan Cox thuis in Brussel opzoeken – en een week in Nederland door te brengen.

Oud en nieuw brengt Vinkenoog dat jaar hoofdzakelijk samen met de dorstige toerist Jan Elburg door. Hun zuipgelag slaat een nare krater in de financiële reserves van de gastheer.

1954

Op 9 januari brengen Jan Cox en zijn echtgenote Yvonne van Ginneken een tegenbezoek aan de boulevard Garibaldi. Ter gelegenheid van Cox' logeerpartij komt ook Pierre Alechinsky binnenvallen; Vinkenoog ontmoette de Cobra-schilder enige dagen eerder in de galerie van Paul Facchetti aan de rue de Lille, tijdens de lancering van *Phases de l'Art Contemporain*. Het periodiek behoort bij de in 1952 door Édouard Jaguer geïnitieerde internationale kunstbeweging 'Phases'. Vinkenoog doet verslag van de lancering in *Litterair Paspoort* van maart 1954.

Het blijft intussen de zoete inval aan de boulevard Garibaldi. Neen zeggen vindt Vinkenoog lastig, ook tegen Bert Schierbeek die weer eens in de stad is en twee weken lang bij hem komt klaplopen.

Begin dat jaar dient zich, de gang komt er weer in, een nieuw en prikkelend liefdesavontuur aan wanneer Vinkenoog de indrukwekkend rondborstige Rory Warschauer schaakt. Met de roodharige, New Yorkse Warschauer beleeft Vinkenoog op een kamertje in het Hôtel de Verneuil 'het meest opwindende liefdesspel van mijn Parijse tijd'.

Op 9 april maakt Vinkenoog een treinreis naar Rome, waar hij Elly en Hugo Claus tot en met 30 april bezoekt. Vinkenoog onderhoudt dan al ruim een jaar een bijna wekelijkse correspondentie met Claus.